

P á r s l o v p a m ě t n í k a

Ať to počítám jak chci, je to opravdu už devětadvacet let, co jsme se poznali. Skoro tři desítky let! a já jsem tedy vlastně pamětník! Přiznám se, že tenhle objev byl pro mne skoro stejně šokující jako zjištění, že Rudolf Havel bude letos slavit sedmdesátiny. A co víc, jsem dokonce jedna z toho mála, co pamatuje pravěk ústavu.

Ústav ještě jako součást "staré" Akademie ("nová" vstoupila do života až 1. ledna 1953), ústav ještě dole ve městě, s jedním pracovištěm na Národní, kde sídlil Ruda se svou pravou rukou, paní Ludmilou Tesařovou, Karel Polák s Pepíčkem Moravcem, František Svejkský s Josefem Polákem, řada úctyhodných foliantů knihovny, úzká šerá zasedačka, kde se konaly ranní desetiminutovky přesně o osmé, které začínající vědkyni věčně opožděné naháněly hrůzu...,

a s druhým ve Valentinské, kde v jedné pracovně trůnil Miroslav Heřman s A.M. Píšou, v druhé vpravo Píšovy Wolker-girls Zina s Julinkou a v malé místnosti uprostřed Mirek Laiske u dvoustolí, kam se měly vměstnat dvě novičky, aby se učily za 6000 staré měny (1200 v nové) umění bibliografickému na různých Kostnických jiskrách... Kdepak, to nebylo jako teď, aby si kdejaký mladiček s diplomem ještě neoschlým přišel do ústavu rovnou bádát; pěkně excerpovat články o literatuře, ročník, čárka, rok,

čárka, číslo, čárka, strana, čárka, učit se anotaci ve dvou řádcích a hlavně přesnosti, nad sebou bdělé oko Mirka Laiska. (Musím si vždycky při vyslovení toho jména vzpomenout na Karla Poláka, který pokaždé bolestně povyskočil, když je někdo špatně skloňoval: Laiskeho! vykřikoval pohoršeně, ještě řekni Laiskete! Ba, tenkrát ještě uměli lidé živíci se psaním česky; nemohu na ně nevzpomínat s vděčností v těchto letech, kdy si vydělávám na chleba tím, že musím číst a opravovat jazykové výpotky dnešních psavců.)

Za měsíc nato nastalo velké stěhování nahoru na Strahov; někteří nad tím kroutili hlavou, že je to daleko od knihoven a jiných zdrojů poznání a že si tam mezi chladnými opukovými zdmi uženeme souchotiny... Ale mladá adeptka se svazáckým optimismem vesele provázela na korbě nákladáku drahocenné knižní poklady pod novou střechu: jednak se tato činnost více podobala tomu, čemu se až dosud věnovala rozhodně více než vědě, jednak tam nahoře klášter svítil v podzimním slunci bílými zdmi na pozadí jasně zeleně petřínských strání a sliboval... sliboval... Sliboval nejen novou éru v životě nezkušené adeptky, ale novou éru české literární vědy, éru radostné soudružské práce na dědičné roli literárního pozitivismu a eklekticismu, kterou mladé ruce nové generace přeořou pluhem nové vědecké metody...

x x x

Když hledám v tom šerém dávnověku ústavu svou nej-

starší vzpomínku na Rudolfa Havla, vidím ho v řetězu postav, roztaženém po schodišti ve Valentinské a podávajícím si balíky knih při velkém stěhování. Musím tady vzpomenout na proslulé "knihkupecké" posuvné uzly, kterými jsme vážali tyhle balíky a kterým nás naučil pan Hradilík; moc se mi později hodily, když jsem o mnoho let později začínala novou "kariéru" novým velkým stěhováním knihovny - inu, co se v mládí naučíš... A znovu také na bdělé oko Mirka Laiska. Tenkrát jsme totiž brali na Strahov také knihovnu České národní rady, která ústavu (zřejmě skrze jednoho z jeho někdejších ředitelů, prof. Pražáka) připadla, a která teprve čekala na probírku. Bylo tam mnoho lahůdek, nad nimiž by zaplesalo srdce každého ochotného antikvariátu, jako je Jiří Brabec; a mnoho z nich putovalo do stoupy. Nad jedním takovým pokladem mi to přece jen nedalo; pamětliva své svazácké cti (místo abych ji jednoduše strčila do tašky) jsem nesměle požádala Mirka, jestli bych si ji nemohla... Putovala ovšem nemilosrdně za ostatními vyřazenými knihami; kdoví, snad si chudák Mirek myslel, že ho jen tak zkouším...

Ruda mi od počátku imponoval junáckým zjevem mladého čtyřicátníka (který mu zůstal po všechna další léta) i zvláštní ostýchavou a noblesní laskavostí, která mé "bojovité" povaze, odchované zcela jiným prostředím a mravy, připádala téměř exotická. Zvláště se mi líbilo, jak oslovoval paní Tesařovou "paní Ludmilo"; tajně jsem si přála, aby se mi jednou od Rudy dostalo také takového oslovení,

důvěrného a uctivého zároveň. Na brigádách se i lidé akademičtí sblížíjí rychle; a tak brzy přišel den D, kdy mě Ruda mezi balíky knih skutečně oslovil křestním jménem - ale dopadlo to docela jinak: Soudružko Evo...

x x x

V prvních letech bylo "nás mladých" v ústavu jen o něco víc, než bys napočítal na prstech jedné ruky. Kromě Píšova oddělení, složeného takřka výhradně z žen a dívek kolem pětadvaceti, převažovali tehdy v ústavu jednoznačně padesátníci a čtyřicátníci - na první pohled usedlí pánové a dámy, zcela upnutí ke svým badatelským úkolům. Tento poměr sil se měnil jen pomalu, jak rok po roce přibývalo nových aspirantů a mladých pracovníků, až se posléze situace docela obrátila. Mezi prvními přišel Zdeněk Pešat a byl přidělen do Píšova oddělení, aby tam posílil mužský živel, jak po tom volal sám jeho vedoucí. Ostatně - nač se schovávat za autority: dobře si pamatuju, jak jsem vyzývala Radka Pytlíka, který tehdy sloužil vlasti někde v Boru u Tachova, aby se přihlásil do ústavního konkursu, se zdůvodněním:

V klášteře mě nic netěší, protože tam nejsou hoši...

Ale když hledám zpátky ve své paměti, jak jsme tento "generační problém" tehdy skutečně prožívali, vynořují se mi jeden za druhým obrázky docela jiného rázu:

Jak sedíme s A.M.Píšou, Rudolfem Havlem, Karlem Polákem a Zdeňkem Pešatem U malířů při skleničce červeného (ba, tenkrát ještě nalévali "čtvrtky" do malých džbánků);

jak mi na cestě přes Petřín, kde jsme vidávali v Růžovém sadě Vítězslava Nezvala v zářivě modrém obleku, jak čeká mezi růžemi na svou tehdy novou lásku, ukazuje A.M. Píša na smíchovské Tatře "pět Ringhofferových komínů" S.K. Neumanna; jak v ošklivém deštivém dni, kdy na člověka padá v nekonečných, šerých klášterních chodbách stesk, vytahuje Mirek Heřman zpoza svazků Palackého Dějin demižónek domácí slivovice; jak profesor Vodička v zašlém lisráčku a vysokých holínkách zasvěcuje Rudu do umění zastříhovat stromky; jak za ranního rozbřesku čekáme s Rudou v nižborských lesích na troubení jelenů...

Obrázek za obrázkem, a ten nejtypičtější mezi nimi: Ruda sedí v ústavní knihovně na nejvyšším schůdku knihovnických štaflí a recituje procítěně:

Jsem člověk nemravný a zanedbaný
a lehce holky měl jsem příliš rád...

nebo

Má milá rozmilá, neplakej!
Život už není jinakěj...

anebo

Já držím pohár ve své dlani,
jenž čeká na rty člověka.
Já držím pohár ve své dlani:
své srdce, které přetéká.

Tady někde byl průsečík, v němž se naše cesty setkaly; a nejen s Rudou, ale s celou "starší" generací. Myslím, že v tomto generačním sblížení sehrál Rudolf Havel klíčo-

vou roli; a že k ní nebyl předurčen jen svým "středním" věkem, ale celou svou osobností. Zprostředkoval nám mnohé, co by nám jinak zůstalo uzavřeno; a jestli jsme této generaci aspoň trochu porozuměli, jestli jsme se naučili aspoň kousku tolerance, jestli místo generačního problému došlo k lidskému sblížení, je to z valné části jeho zásluha.

x x x

Třicet let! Třicet let hledání, klopýtání, omylů, odklik, návratů; nalézání a objevování (třeba často již dříve objeveného); klopotného dobývání kousičku poznání, a spousty vynaložené a promarněné energie; a řada lidských svazků, které trvají přes hroby, přes meze času a prostoru. Tváře, gesta, slova, které nás budou provázet do konce našich dnů; kaleidoskop, který se panětníkům nastavuje vždycky pod jiným úhlem: tu žertovně a rozverně, tu s trochou dojetí a sentimentality; ale bez hořkosti. "Bylo to překrásné a bylo toho dost." Měli jsme to štěstí, jak pravil klasik, že jsme "sedávali u nohou mistrových"; že jsme mohli pracovat s Mukařovským, Vodičkou, Pišou, Havlem, Karlem Polákem, Heřmanem; že jsme se měli u koho učit, komu naslouchat i oponovat, s čí koncepcí se ztotožňovat či konfrontovat.

(Nuže teda, pravil akademik při jedné příležitosti, vidím, že tato soudružka toho za rok mnoho neudělala. Měla mateřskou dovolenou, pane profesore, namítám nesměle.

Prosím, nepleťte mi sem sociální důvody! Ale ona opravdu, pane profesore, namítám nesměle znovu... a nemá nikoho k dětem, ani babičku... Akademik se trochu zarazí, ale vzápětí vyrazí vítězně: A řekněte mi teda, jak to dělala madame Curie?!) Dávali nám laťku hodně vysoko, tu vědeckou i tu obyčejně lidskou; a nejen expressis verbis, ale už samotnou svou existencí. A ať už jsme na ni dosáhli nebo ne, byla tam, a přinejmenším nás provokovala.

Jednou jsem si v rozhovoru s profesorem Vodičkou postěžovala, že moji synové nemají štěstí na učitele, že jen dva z nich jsou pedagogy v tom pravém smyslu. A profesor Vodička velmi živě oponoval: Dva? (asi jako by řekl celí dva?) Ale to mají vaši synové obrrovské štěstí! mnozí za celý život nepotkají ani jednoho!

Ano: měli jsme vlastně obrovské štěstí; a není to paradox, i když to tak vypadá.

Eva Strohsová